

SPIS TREŚCI

WSTĘP	11
1. KOŚCIÓŁ NA POMORZU W XVI I XVII WIEKU	21
1.1. POCZĄTKI REFORMACJI NA POMORZU	21
1.2. POMORSKI KOŚCIÓŁ KRAJOWY W DOBIE KONFESJONALIZACJI	24
1.3. POMORSKI KOŚCIÓŁ KRAJOWY W DOBIE UKSZTAŁTOWANEJ ORTODOKSJI	29
1.4. KOŚCIÓŁ W PAŃSTWIE PODZIELONYM POMIĘDZY SZWECJĘ I BRANDENBURGIĘ	31
2. STANOWISKO POMORSKICH TEOLOGÓW PROTESTANCKICH W SPRAWIE SZTUKI KOŚCIELNEJ	35
2.1. TUMULTY OBRAZOBURCZE W 20. LATACH XVI WIEKU I ICH ECHA	35
2.2. PROBLEMATYKA SZTUKI W POMORSKIM PRAWIE KOŚCIELNYM	38
2.3. WYPOWIEDZI POMORSKIEGO DUCHOWIEŃSTWA EWANGELICKIEGO NA TEMAT SZTUKI KOŚCIELNEJ	42
EKSKURS: OBRAZOWOŚĆ KATECHETYCZNYCH DRUKÓW POMORSKICH XVI I XVII WIEKU	48
3. PROTESTANCKA ARCHITEKTURA KOŚCIELNA NA POMORZU	52
3.1. KSIĄŻĘCE KAPLICE ZAMKOWE	53
3.2. UŻYTKOWANIE I MODERNIZACJE BUDOWLI ŚREDNIOWIECZNYCH	55
3.3. GŁÓWNE TYPY I FORMA POZOSTAŁYCH KOŚCIOŁÓW	57
3.4. PROGRAMY IDEOWE BUDOWLI KOŚCIELNYCH	61
4. SZTUKA W SŁUŻBIE EWANGELICKIEJ KONFESJI – TREŚCI I FUNKCJE WYPOSAŻENIA WNETRZ KOŚCIOŁÓW	63
4.1. OŁTARZE	63
4.1.1. TYPY OŁTARZY	63
4.1.2. PROGRAMY IDEOWE	68
A. Programy eucharystyczne	68
B. Programy konfesyjne	74
C. Programy typologiczne	80

D. Indywidualne programy konfesyjne	83
E. Rozbudowane programy pasyjne	85
4.1.3. FUNKCJE IDEOWE I SYMBOLIKA OŁTARZY	88
4.2. AMBONY	91
4.2.1. ROLA KAZANIA W POMORSKIM KOŚCIELE KRAJOWYM	91
4.2.2. TYPY AMBON	92
4.2.3. PROGRAMY IDEOWE	95
A. Korpus i schody	95
B. Podpora	105
C. Bramka	106
D. Zaplecek	109
E. Baldachim	111
4.2.4. FUNKCJE IDEOWE I SYMBOLIKA AMBON	114
4.3. CHRZCIELNICE	118
4.3.1. ROLA SAKRAMENTU CHRZTU W POMORSKIM KOŚCIELE KRAJOWYM	118
4.3.2. TYPY CHRZCIELNIC	121
4.3.3. PROGRAMY IDEOWE	124
A. Programy złożone z narracyjnych scen związanych z teologią i liturgią chrztu	124
B. Programy złożone z pojedynczych przedstawień figuralnych	127
C. Programy alegoryczne i emblematyczne	130
D. Programy inskrypcyjne i heraldyczne	132
4.3.4. FUNKCJE IDEOWE I SYMBOLIKA CHRZCIELNIC	133
4.4. DEKORACJE ŁAW, EMPOR, ŚCIAN, STROPÓW I SKLEPIEN	136
4.4.1. ŁAWY	136
4.4.1.1. ROLA ŁAW W ORGANIZACJI PRZESTRZENI KOŚCIOŁÓW	136
4.4.1.2. PROGRAMY IDEOWE	139
A. Narracyjne cykle biblijne	140
B. Exempla virtutis – przedstawienia postaci biblijnych, świętych, reformatorów i personifikacji Cnót	141
C. Programy heraldyczne i inskrypcyjne	145
4.4.2. EMPORY	146

4.4.2.1. MIEJSCE I FUNKCJA EMPOR WE WNĘTRZU KOŚCIELNYM	146
4.4.2.2. PROGRAMY IDEOWE	148
A. Programy katechetyczne	148
B. Programy alegoryczne i emblematyczne	154
C. Programy heraldyczne i stanowe	157
4.4.3. MALOWIDŁA ŚCIENNE	158
4.4.4. DEKORACJE MALARSKIE STROPÓW I SKLEPIEŃ	161
4.4.5. FUNKCJE IDEOWE I SYMBOLIKA DEKORACJI ŁAW, EMPOR, ŚCIAN, STROPÓW I SKLEPIEŃ	165
4.5. KONFESJONAŁY	167
4.5.1. LOKALIZACJA I FORMA	168
4.5.2. PROGRAMY IDEOWE	169
4.6. ORGANY	175
4.6.1. ROLA MUZYKI W LITURGII POMORSKIEGO KOŚCIOŁA KRAJOWEGO	175
4.6.2. FUNDACJE ORGANÓW FORMA PROSPEKTÓW ORGANOWYCH	178
4.6.3. PROGRAMY IDEOWE	182
4.7. OBRAZY	187
4.7.1. PRZEDSTAWIENIA ALEGORYCZNE I TYPOLOGICZNE	189
4.7.2. PRZEDSTAWIENIA KATECHETYCZNE	191
4.7.3. PRZEDSTAWIENIA SĄDU OSTATECZNEGO	194
5. PROTESTANCKIE EPITAFIA NA POMORZU	197
5.1. TYPY I FORMA	197
5.1.1. EPITAFIUM OBRAZOWE	200
5.1.2. EPITAFIUM PORTRETOWE – POMNIK EPITAFIJNY	202
5.1.3. EPITAFIUM INSKRYPCYJNE	204
5.1.4. EPITAFIUM HERALDYCZNE	206
5.2. PROGRAMY IDEOWE	208
A. Wczesne programy konfesyjne	208
B. Epitafia ze sceną Ukrzyżowania	209
C. Epitafia z inną sceną pasyjną	212
D. Epitafia ze sceną Zmartwychwstania	213

E. Epitafia z programem odnoszącym się do innej obietnicy zmarłychwstania	215
F. Indywidualne programy biograficzne, moralizatorskie i konfesyjne	216
5.3. FUNKCJE IDEOWE I SYMBOLIKA POMORSKICH EPITAFIÓW ...	220
6. PROTESTANCKA SZTUKA NA POMORZU WOBEC TEOLOGICZNYCH KONTROWERSJI EPOKI	223
6.1. OKRES KRYSZALIZACJI WYZNANIA LUTERAŃSKIEGO	223
6.2. OKRES „DRUGIEJ REFORMACJI” I WOJNY TRZYDZIESTOLETNIJ	227
6.3. OKRES OKUPACJI BRANDENBurskiej I SZWEDZKIEJ PO POKOJU WESTFALSKIM	233
7. PROTESTANCKA SZTUKA NA POMORZU WOBEC TRADYCJI ŚREDNIOWIECZNEJ	237
7.1. ADAPTACJE DZIEŁ ŚREDNIOWIECZNYCH	238
7.2. REINTERPRETACJA KULTU ŚWIĘTYCH	243
7.3. ODNOWIENIE TRADYCJI MEDYTACJI I MISTYKI	250
7.3.1. PROGRAMY PASYJNE OKOŁO ROKU 1600	250
7.3.2. ODZWIERCIEDLENIE „SERDECZNEJ POBOŻNOŚCI” W PRZEDSTAWIENIACH CHRYSTOLOGICZNYCH	254
7.3.3. TENDENCJE MISTYCYZUJĄCE W PRZEDSTAWIENIACH ALEGORYCZNYCH I KOMPOZYCJACH EMBLEMATYCZNYCH	256
8. PROTESTANCKA SZTUKA NA POMORZU WOBEC JEDNOSTKI, SPOŁECZEŃSTWA I REGIONU	261
8.1. FUNDACJE DZIEŁ SZTUKI KOŚCIELNEJ W OCZACH WSPÓŁCZESNYCH	261
8.2. UPAMIĘTNIENIE I GLORYFIKACJA PRZEZ SZTUKĘ	263
8.2.1. ROLA PORTRETU	263
A. Portret „identyfikujący”	267
B. „Uobecnienie” książęcych i szlacheckich patronów w pełnoplastycznej figurze	269
C. Portrety reformatorów i pastorów jako wyraz lokalnej tożsamości ewangelickich gmin	270
8.2.2. ROLA HERBÓW I GMERKÓW	273
8.2.3. ROLA INSKRYPCJI	276
8.3. NADMORSKI GENIUS LOCI?	279

9. TREŚCI I FUNKCJE PROTESTANCKIEJ SZTUKI POMORZA NA TLE POZOSTAŁYCH OBSZARÓW OBJĘTYCH REFORMACJĄ LUTERAŃSKĄ	283
PROTESTANT ART IN POMERANIA 1535-1684 SUMMARY	290
BIBLIOGRAFIA	308
I. ŹRÓDŁA.....	308
A. NIEPUBLIKOWANE	308
B. PUBLIKOWANE.....	308
II. LITERATURA	341
SPIS ILUSTRACJI.....	391
ILUSTRACJE.....	401
INDEKS NAZW GEOGRAFICZNYCH.....	493
INDEKS OSÓB	504
INDEKS IKONOGRAFICZNY	522
INDEKS WERSETÓW I SYGLI BIBLIJNYCH	537